

**RODZINA, EDUKACJA,
RESOCJALIZACJA –
WYBRANE ZAGADNIENIA**

Redakcja

Ks. Grzegorz Chojnicki

Ks. Zbigniew Iwański

Warszawa 2012

**WYDAWNICTWO WYŻSZEJ SZKOŁY MENEDŻERSKIEJ
W WARSZAWIE**

ul. Kawęczyńska 36, 03-772 Warszawa
www.wsm.warszawa.pl

Redaktor Naczelny:

Prof. zw. dr hab. dr h.c. Brunon Holyst

Kolegium Redakcyjne:

Prof. dr Stanisław Dawidziuk (przewodniczący),
Prof. zw. dr hab. John McGraw (Kanada),
Prof. zw. dr hab. Karol Poznański (Polska),
Prof. zw. dr hab. dr h.c. Hans Joachim Schneider (Niemcy),
Prof. zw. dr hab. dr h.c. Stanisław Sudol (Polska),
Prof. dr Minoru Yokoyama (Japonia).

ISBN 978-83-7520-122-2

Recenzent:

Prof. zw. dr hab. Andrzej Balandynowicz

© *Copyright by* Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie

Opracowanie redakcyjne:

Łukasz Paszkowski

Redakcja techniczna:

Jarosław Juszcak

Projekt okładki:

Jarosław Juszcak

Spis treści

WSTĘP	7
-------------	---

ROZDZIAŁ PIERWSZY

RODZINA

Dr hab. Roman Jusiak OFM

SOCJALIZACJA W RODZINIE KATOLICKIEJ	11
---	----

Prof. dr hab. Zofia Matulka

ZADANIA OPIEKUŃCZE I WYCHOWAWCZE

RODZICÓW WOBEC DZIECI	23
-----------------------------	----

ROZDZIAŁ DRUGI

EDUKACJA

Dr hab. Franciszka Wanda Wawro

UNIWERSALNOŚĆ MYŚLI I DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH

W NOWOCZESNYM SPOŁECZEŃSTWIE – NA PRZYKŁADZIE ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. JÓZEFA Z CLUNY	35
---	----

Dr hab. Franciszka Wanda Wawro

PREVENTIVE ACTIVITIES OF THE ROMAN CATHOLIC
CHURCH IN THE FACE OF THE THREATS

OF CONTEMPORARY SOCIAL LIFE	71
-----------------------------------	----

Dr Barbara Borowska

**WARTOŚĆ ZAWODU W ŚWIADOMOŚCI MŁODZIEŻY
POLSKIEJ I FRANCUSKIEJ 85**

Dr Barbara Borowska

**THE VALUE OF DIFFERENT PROFESSIONS
IN THE CONSCIOUSNESS OF POLISH
AND FRENCH YOUTH 97**

Kinga Sarad-Dec

**REINTEGRACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA
OSÓB WYKLUCZONYCH SPOŁECZNIE
W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO
KAPITAŁ LUDZKI 109**

ROZDZIAŁ TRZECI RESOCJALIZACJA

Ks. dr Grzegorz Chojnicki

**WSPÓŁCZESNE PROPOZYCJE RESOCJALIZACJI
SKAZANYCH 137**

Stanisław Chmielewski

**WYKONYWANIE KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI
W JEDNOSTKACH PENITENCJARNYCH 173**

Mjr mgr inż. Krzysztof Wojewoda

**PRZEMOC W WIĘZIENIU –
NORMA CZY WYJĄTEK? 189**

Ks. dr Zbigniew Stanisław Iwański

JAN PAWEŁ II A KWESTIA KARY

POZBAWIENIA WOLNOŚCI 211

St. Kpr. Lic. Robert Markowski

ZJAWISKO PRZEMOCY W JEDNOSTKACH

PENITENCJARNYCH NA PRZYKŁADZIE

ZAKŁADU KARNEGO W PŁOCKU 223

Jolanta Mazur

ROZWÓJ SYSTEMU PROBACJI W ANGLII 281

Barbara Borowska

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

WARTOŚĆ ZAWODU W ŚWIADOMOŚCI MŁODZIEŻY POLSKIEJ I FRANCUSKIEJ

Wprowadzenie

Preferowane wartości tworzą systemy, które stanowią w teorii Milтона Rokeacha hierarchię w kategoriach ważności. Uważał on, że wartości są przekonaniem, które orzekają o sposobach postępowania lub o statusie zawodowym [P. Brzozowski, 1989, p. 83]. Samo pojęcie systemu wartości sugeruje uporządkowanie, odrębne dla wartości instrumentalnych i celowych. Zgodnie z założeniami ogólnej teorii systemów jest to hierarchicznie uporządkowany zbiór wobec tych wszystkich wartości, które są dla danej jednostki, czy grupy, ważne, konieczne, cenne i pożądane z punktu widzenia jej istnienia i realizacji zadań życiowych [K. Denek, 1999].

Pedagodzy, psychologowie, czy filozofowie wnoszą do badań tego fenomenu nie tylko odmienne punkty widzenia, ale też inne warsztaty metodologiczne, dlatego termin „wartość” jest wieloznaczny i poza językiem potocznym występuje w wielu dyscyplinach naukowych zamiennie z takimi pojęciami, jak: potrzeby, postawy, dążenia, cele życiowe, aspiracje, itp. [M. Kłosiński, Z. Lubowicz, 1985, p. 4].

Z wartościami łączy się styl życia, który także trudno zdefiniować ze względu na wielość znaczeń. Stylem życia w odniesieniu do stratyfikacji społecznej zajmowali się między innymi: Florian Znaniecki, Józef Chałasiński, Stanisław Ossowski [S. Ossowski, 1982, pp. 152-157].

Styl życia można generalnie nazwać swoistą przestrzenią, kategorią kultury, w której porusza się jednostka umieszczona na określonym

szczeblu drabiny stratyfikacyjnej. Jest to także zespół zachowań werbalnych i niewerbalnych informujących innych o jej przynależności do określonej zbiorowości [A. Siciński, 1988, pp. 37-38]. Stylem życia jest również specyficzna forma określonych zachowań. W obecnych elitach i klasach średnich stanowi potrzebę posiadania określonego wykształcenia i zawodu, które mają nie tylko dodawać prestiżu, ale jednocześnie informować otoczenie o zajmowanej pozycji społecznej.

Max Weber obok kryteriów ekonomicznych związanych ze zdobywaniem dóbr oraz szansami jednostki na rynku pracy szczególną rolę w tworzeniu podziałów klasowych przypisywał również demonstracji określonego stylu życia. Podobny styl życia reprezentują układy grup społecznych o równej pozycji. Dzięki ekonomicznej pozycji jednostka jest w stanie nabywać i utrzymywać rekwizyty przynależności stanowej a sam porządek stanowy wytwarzany jest przez porządek klasowy [M. Weber, 2002, pp. 228-233].

Styl życia, jako pojęcie funkcjonuje obok takich kategorii jak: sposób życia, wzory zachowań, wzory kultury, wartości i postawy. Andrzej Siciński stwierdził, że: *... styl życia znamieny dla pewnej zbiorowości ludzkiej jest charakterystycznym dla tej zbiorowości – sposobem bycia – w społeczeństwie. Styl życia jest przejawem (...) jakiejś zasady (zasad) wyboru codziennego postępowania spośród repertuaru zachowań możliwych w danej kulturze* [A. Siciński, 1988, p. 18].

Młódzież zmienia swoje systemy wartości w ciągu całego życia, jako konsekwencję ich doświadczeń, widzenia siebie i świata. Zmiana preferencji wartości prowadzi do zmiany postaw, a co za tym idzie zachowań związanych z tymi postawami.

Dla hierarchii wartości podstawowe znaczenie ma podział dokonany przez Maxa Schellera, który uporządkował od najniższego do najwyższego systemu wartości: hedonistyczne (związane z doznaniem zmysłowymi, odczuwaniem tego, co przyjemne), witalne, duchowe, religijne. Każda z tych wartości istnieje w określonym systemie, w którym egzystuje relacja wyższości i niższości [ibidem].

Nicolai Hartmann zauważył, że przy rozpatrywaniu wartości należałoby, poza ich wysokościami, uwzględnić też „moc”. Pierwsza z relacji porządkujących ujawnia się poprzez pozytywną emocjonalną odpowiedź na jej realizację (aprobata, podziw), a następna manifestu-

je się w negatywnej realizacji (dezaprobata, pogarda). Moc wartości jest przeciwna do jej wysokości [W. Galewicz, 1988].

Tadeusz Poplawski natomiast wyjaśnił, że: *Prestiż zależy od szacunku, jakim go darzą jednostki oraz różne środowiska i grupy społeczne, możliwości zrobienia kariery w tym zawodzie oraz nagród, jakie za jego wykonywanie otrzymuje się od społeczeństwa. Im wyższy prestiż, tym trudniej dostać się do zawodu, bo wymaga to poświęceń i talentów i jest mniej możliwości w stosunku do liczby chętnych* [M. Prus, 2010]. Zatem liczy się nie tylko bogactwo i władza, lecz także szacunek i prestiż czy – jak twierdził Max Weber – honor.

Hierarchia prestiżu zawodowego jest podobna we wszystkich społeczeństwach. Na jej najwyższym stopniu znajdują się profesjonalści, zaraz za nimi plasują się pracownicy wykwalifikowani zarówno fizyczni, jak i umysłowi. Natomiast na samym końcu znajdują się pracownicy niewykwalifikowani. W tej postaci hierarchia pokrywa się z układem klasowym zbiorowości ludzkiej. Można jednak zaobserwować, że nie zawsze, zawody cieszące się poważaniem, są to profesje znamienne dla klasy wyższej czy średniej.

Zestawienia wyników

W Polsce w czasach PRL hierarchia prestiżu zawodów była raczej stabilna. Największym szacunkiem cieszyły się zawody typowo inteligentne. Najwyższą pozycję zajmował profesor uniwersytetu. Polacy darzyli także bardzo dużym szacunkiem zawody lekarza i nauczyciela. Wynika z tego, że Polacy szczególnie cenili wiedzę i kreatywność oraz pracę, która miała znamiona „służby społecznej”, chociaż wiązała się z trudnymi i pogarszającymi się warunkami pracy i relatywnie niskimi zarobkami. Szanowane były także zawody nie inteligentne, które kojarzono z bardzo ciężką, niebezpieczną i odpowiedzialną pracą, mającą szczególne znaczenie dla dobra ogółu. Wśród nich zawsze prym wiodł górnik. Ceniono także zawody o charakterze odpowiedzialnej i użytecznej pracy takie jak: dyrektor fabryki, inżynier, czy rolnik. Posiadanie władzy w tym okresie nie łączyło się z prestiżem, ale ceniono dosyć wysoko funkcję ministra [CBOS, 1999, p. 8].

W sondażach prowadzonych w latach 90. wśród Polaków stwierdzono dość znaczące zmiany w hierarchii prestiżu zawodów. Stabilne pozostały tylko oceny niektórych profesji – należał do nich zawód profesora. Nastąpił natomiast spektakularny spadek notowań górnika i rolnika. Malał prestiż wykwalifikowanego robotnika i – co nieco zaskakujące – dziennikarza niepoddanego już cenzurze. Występował spadek autorytetu związanego z niektórymi zawodami inteligentnymi, takimi jak: lekarz, nauczyciel, sędzia oraz inżynier. Socjologowie sądzili, że sytuacja ta miała związek z wprowadzaniem gospodarki rynkowej i wskazywali na wzrost szacunku dla zawodów związanych ze sferą gospodarczą – maklera giełdowego i przedsiębiorcy [ibidem].

Określając prestiż poszczególnych zawodów, badani licealiści z regionu radomskiego wskazywali różne zawody w układzie hierarchicznym. Spośród wymienianych profesji piętnaście zdobyło, co najmniej jednoprocentową liczbę wskazań. Odpowiedzi młodzieży z regionu radomskiego przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Ranga zawodów w hierarchii ważności według respondentów z regionu radomskiego (procenty nie sumują się do, stu, ponieważ respondenci wskazywali kilka różnych zawodów).

Zawód	N=455	%	Dziewczęta		Chłopcy	
			N=294	%	N=161	%
Lekarz	261	57	188	64	73	45
Profesor, nauczyciel	187	41	144	49	43	27
Prawnik	143	31	106	36	37	23
Strażak	74	16	32	11	42	26
Policjant	74	16	44	15	30	19
Wszystkie zawody	67	15	41	14	26	16
Dziennikarz	36	8	31	11	5	3
Psycholog	33	7	32	11	1	0,6
Polityk	22	5	10	3	12	7
Aktor	21	5	17	6	4	2

Źródło: Badania własne.

Zebrane materiały empiryczne wykazały, że największym uznaniem w hierarchii prestiżu, wśród licealistów z regionu radomskiego, cieszyło się pięć profesji. W pierwszej trójce znalazły się cztery zawody inteligenckie i dwa związane z utrzymaniem bezpieczeństwa publicznego.

Najwyższą pozycję zajął zawód lekarza (57%). Profesję tę ceniły bardzo wysoko zarówno dziewczęta (64%) jak i chłopcy (45%), ale tylko 5% tej młodzieży chciało studiować medycynę po skończeniu liceum. Warto podkreślić, że trwające od dawna protesty i strajki w służbie zdrowia nie nadwyrężyły społecznego poważania dla tego zawodu. Niemniej w badaniach CBOS z 2008 roku zawód lekarza zajął piątą pozycję, a w latach poprzednich należał do ścisłej czołówki, natomiast zawód pielęgniarzki lokował się wyżej niż zawód lekarza (ibidem). We wskazaniach respondentów z regionu radomskiego prestiż zawodu pielęgniarzki zajął trzynastą pozycję (3%), ale nikt z badanych licealistów polskich nie deklarował chęci pracy w tym zawodzie.

Na drugim miejscu w hierarchii cenionych zawodów ankietowanych licealiści z regionu radomskiego typowali profesora i nauczyciela (41%). Zawody te cieszyły się uznaniem wśród dziewcząt (49%) i chłopców (27%), natomiast we wskazaniach aspiracji zawodowych uzyskały największe uznanie wśród badanych licealistów. Nauczyciele akademicy to elita intelektualna narodu, a od jej kwalifikacji i zdolności dydaktycznych zależy los młodzieży, która w przyszłości będzie kształtować polską rzeczywistość i z pewnością nie dochody nauczyciela i profesora decydowały o społecznym szacunku.

Trzecie miejsce w porządku rangowym zajął zawód prawnika (31%), który wskazała duża grupa dziewcząt (36%) i chłopców (23%). Spora grupa młodzieży (7%) deklarowała również studia prawnicze. Kolejną równorzędną pozycję zajęły dwa zawody, których cechą wspólną jest duża użyteczność społeczna. Był to strażak (16%), który cieszył się większym uznaniem wśród chłopców (26%) niż dziewcząt (11%), oraz policjant (16%), również bardziej doceniany przez chłopców (19%) niż dziewczęta (15%), który uzyskał niewielką aprobatę (2%) w marzeniach o przyszłej pracy badanych licealistów. W dalszej kolejności młodzież ceniła również oficera wojska polskiego (3%), który znalazł także zainteresowanie, jako zawód wykonywany w przy-

szłości przez badaną młodzież. Duża grupa respondentów (15%), zarówno dziewcząt (14%) jak i chłopców (16%), darzyła wysokim prestiżem wszystkie zawody.

Na dalszych pozycjach, wśród wskazań licealistów z regionu radomskiego, znalazły się profesje, które zdobyły poniżej dziesięcioprocentową publiczność. Należały do nich takie zawody jak: dziennikarz (8%) i psycholog (7%), które w większości ceniły dziewczęta (11%). Polityk, aktor (po 5% wskazań) i ksiądz (4%) oraz architekt, informatyk, rolnik (po 2% wskazań) i ekonomista (1%). Prawie wszystkie wymienione profesje ankietowani licealiści z regionu radomskiego chcieliby wykonywać w przyszłości i chociaż połowa respondentów pochodziła ze wsi, to jednak nikt nie marzył o tym, aby zostać rolnikiem, mimo że część z nich darzyła szacunkiem ten zawód.

W badaniach CBOS z 2008 roku respondenci Polscy dużym uznaniem darzyli profesje księgowego i informatyka (70%). Druga z nich częściej cieszyła się poważaniem wśród osób najlepiej wykształconych i mieszkających w największych aglomeracjach miejskich. Niewiele niższą pozycję w hierarchii prestiżu wśród Polaków zajmowały zawody takie jak: rolnik (69%) i kierowca autobusu (68%). Obie te profesje darzone były nieco mniejszym szacunkiem przez młodzież oraz osoby z wyższym wykształceniem. Dużym uznaniem wśród Polaków cieszył się zawód sprzątaczkę (62%). Relatywnie lepiej oceniali ten zawód mieszkańcy mniejszych miast. Znacznie niżej w hierarchii prestiżu lokował się robotnik niewykwalifikowany (56%), który częściej doceniały osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Małym poważaniem cieszył się także zawód księdza (58%). Uznanie dla tej profesji częściej wyrażali najstarsi badani, mieszkańcy małych miast oraz osoby z wykształceniem podstawowym. Najniższe pozycje w hierarchii prestiżu zajmowały zawody i funkcje związane ze sprawowaniem władzy i polityką [ibidem].

Hierarchia wartości cenionych profesji przez badaną młodzież nie różniła się znacznie w poszczególnych środowiskach. Bez względu na pochodzenie ankietowana młodzież z liceów w regionie radomskim najwyżej ceniła zawód lekarza (Radom – 68%; wieś – 54%; małe miasta – 51%). Na drugim miejscu w hierarchii profesji uplasował się zawód nauczyciela i profesora (Radom – 46%; małe miasta – 40%;

wieś – 36%). Trzecie w rankingu znalazły się zawody: prawnika – w Radomiu (38%) i w małych miastach (32%) oraz strażaka w liceach wiejskich (25%). Dużym szacunkiem młodzież z liceów w Radomiu darzyła także zawody: policjanta (13%), strażaka (10%), dziennikarza i księdza (po 9% wskazań). Z kolei licealiści z małych miast wskazali na wszystkie profesje (19%), następnie policjanta i strażaka (po 15% wskazań) oraz psychologa (9%) i dziennikarza (7%). Natomiast młodzież z liceów na wsi najwyżej w hierarchii typowała takie zawody jak: prawnik (25%), policjant (22%), wszystkie zawody (19%), psycholog (10%), aktor (9%) i dziennikarz (8%). We wszystkich trzech środowiskach 5% uznanie zdobył zawód polityka.

Poznanie aspiracji edukacyjno-zawodowych i prestiżu profesji współczesnej młodzieży ma wielorakie znaczenie. Umożliwia przede wszystkim lepszą orientację o stanie świadomości młodzieży. Pozwala lepiej zrozumieć cele i dążenia dziewcząt i chłopców. Ułatwia poznanie potrzeb życiowych nastolatków, a także analizę postaw młodzieży. Wiedza ta może służyć w przewidywaniu dalszych dążeń i zachowań młodego pokolenia, co ma niebagatelne znaczenie dla prognozowania rozwoju społecznego, dlatego istotne okazały się wskazania ankietowanych licealistów francuskich z regionu Île-de-France, w których deklarowali szacunek dla wykonywanych zawodów. Odpowiedzi te przedstawia tabela 2.

Spośród typowanych zawodów przez licealistów z regionu Île-de-France czternaście uzyskało, co najmniej jednoprocentową liczbę wskazań. Dosyć zaskakujący wynik dotyczył niezdecydowania badanej młodzieży. Aż 21% zarówno dziewcząt (22%) jak i chłopców (19%) nie potrafiło wskazać żadnego zawodu, który cenili pod względem prestiżu.

Wśród zawodów typowanych przez respondentów z regionu Île-de-France najwyżej cenionym okazał się profesor i nauczyciel (19%), który darzyli uznaniem zarówno dziewczęta (20%) jak i chłopcy (19%). Drugi w hierarchii uplasował się zawód prawnika (14%), doceniany bardziej przez dziewczęta (17%) niż chłopców (4%). Kolejne w hierarchii znalazły się zawody: dziennikarza (11%), cenione przez dziewczęta (11%) i chłopców (10%) i lekarza (9%) również doceniane przez obie płci (dziewczęta-10%; chłopcy-9%). Wszystkie wymienio-

ne profesje uzyskały także bardzo wysokie uznanie wśród ankietowanych licealistów polskich.

Tabela 2. Ranga zawodów w hierarchii ważności według respondentów z regionu Île-de-France (procenty nie sumują się do, stu, ponieważ respondenci wskazywali kilka różnych zawodów).

Zawód	N=236	%	Dziewczęta		Chłopcy	
			N=168	%	N=68	%
Nie wiem	50	21	37	22	13	19
Profesor, nauczyciel	46	19	33	20	13	19
Prawnik	32	14	29	17	3	4
Dziennikarz	26	11	19	11	7	10
Lekarz	22	9	16	10	6	9
Architekt	14	6	8	5	6	9
Psycholog	11	5	10	6	1	1
Reżyser	11	5	9	5	2	3

Źródło: Badania własne.

W dalszej kolejności młodzież z regionu Île-de-France typowała zawody: architekta (6%), psychologa i reżysera (po 5% wskazań), pielęgniarki (tylko dziewczęta z liceum zawodowego o tym profilu), aktora i inżyniera (10% chłopców z liceum zawodowego) -zawody te uzyskały po 4% wskazań. Tłumacza, informatyka i fotografa (po 3% wskazań) oraz bankiera (1%). Spośród typowanych zawodów przez licealistów francuskich cztery nie były uwzględnione w hierarchii wśród młodzieży polskiej (reżyser, inżynier, tłumacz i fotograf), ale zawód tłumacza licealiści polscy wskazali, jako ten, który chcieliby wykonywać w przyszłości. Badana młodzież francuska, podobnie jak licealiści polscy, większość cenionych zawodów chciałaby wykonywać w przyszłości.

W dwóch środowiskach ankietowani licealiści z regionu Île-de-France wykazali nieznaczne różnice w typowaniu cenionych zawodów. Młodzież z Paryża najwyżej ceniła zawody: prawnika i architekta (po 17% wskazań), niemniej pierwszy zdecydowanie wyżej ceniły

dziewczeta (23%) niż chłopcy (6%), drugi z kolei trochę większym szacunkiem cieszył się wśród chłopców (19%) niż dziewcząt (16%). Kolejnym zawodem o bardzo wysokiej randze był lekarz (15%), który największym uznaniem darzyli chłopcy (25%) i nieco mniejszym dziewczeta (10%). Bardzo wysoką pozycję uzyskał także zawód profesora (13%), który cenili dziewczeta (10%) i nieco wyżej chłopcy (19%). Wysoko w hierarchii profesji licealiści z Paryża typowali zawód dziennikarza (11%) zarówno wśród dziewcząt (10%) jak i wśród chłopców (12%). Dużym uznaniem, szczególnie wśród dziewcząt (13%), cieszył się zawód psychologa (9%). Chłopcy natomiast wysoko cenili zawód bankiera (12%), który w ogólnym typowaniu uzyskał 6% wskazań.

Badani licealiści z małych miast regionu Île-de-France najwyżej cenili zawód profesora i nauczyciela (21%) zarówno dziewczeta (22%) jak i chłopcy (19%). Dużym poważaniem cieszył się zawód prawnika (13%) zwłaszcza wśród dziewcząt (16%) niż chłopców (4%) oraz dziennikarza (11%) cenionego przez dziewczeta (12%) i chłopców (10%). W dalszej kolejności licealiści z regionu Île-de-France typowali takie zawody jak: lekarz (8%), reżyser, pielęgniarka i aktor (po 5% wskazań). Chłopcy z liceów w małych miastach wysoko cenili także zawody inżyniera i informatyka, które w ogólnym zestawieniu uzyskały 4% wskazań.

Młodzież z regionu Île-de-France – podobnie jak licealiści z regionu radomskiego – najwyżej ceniła zawody inteligenckie, ale bardzo nisko – oprócz pielęgniarki – typowała zawody o wysokiej użyteczności społecznej takie jak: strażak czy policjant. Respondenci francuscy nie wymienili w ogóle zawodów: polityka, robotnika wykwalifikowanego oraz rolnika, niemniej zestawienia obu grup młodzieży dowiodły, że licealiści francuscy i polscy – mimo różnic historycznych, kulturowych i gospodarczych – nie różnili się w swoich poglądach dotyczących prestiżu zawodowego i można je uznać za równoważne. Odpowiedzi młodzieży, zwłaszcza te mocno zakorzenione w świadomości społecznej, jako niezbędne, o wysokiej wartości użytkowej nie uległy większym wahaniom i były raczej stabilne w stosunku do badań prowadzonych przez różne instytucje. Jednocześnie nastąpiła reorientacja lub przewartościowanie użyteczności niektórych zawodów takich jak:

dziennikarz, psycholog, architekt, aktor i tłumacz. Sytuację tę można uznać za swoisty znak czasu wyrażony reakcją na społeczne wydarzenia identyfikowane z wizerunkiem etycznym czy ekonomicznym.

Wnioski

Powyższe wyniki badań przeprowadzone w pierwszej dekadzie nowego stulecia wśród licealistów polskich i francuskich wykazały wyjątkowo optymistyczne poglądy młodzieży na osobistą przyszłość zarówno w sferze oczekiwań edukacyjnych jak i zawodowych. Choć postawy respondentów wobec życia rozwijały się na tle różnych doświadczeń i w atmosferze odmiennych norm, wzorów i zachowań społeczno-kulturowych, jednak oczywistym stał się fakt, że postawa i świadomość przyszłego społeczeństwa – zarówno polskiego jak i francuskiego – zależna będzie od dążeń i aspiracji młodego pokolenia. Stałość kryteriów prestiżu jest cechą wielu społeczeństw, a wyniki – mimo różnic w mentalności i kulturze – są podobne. Dlatego hierarchia prestiżu nie zależy od kultury. Wszędzie, zatem ceni się role wymagające wysokich kwalifikacji, czyli naukowców z dyplomem wyższej uczelni oraz role społeczne i niezbędne takie jak lekarz czy nauczyciel. Najwyżej ceni się dobra rzadkie, zawody wymagające trudu i odpowiedzialności.

Wskazania licealistów, dotyczące prestiżu cenionych zawodów, potwierdziły tezę, że młodzież nadal szanuje wykształcenie dla idealów o wielkiej użyteczności społecznej – przynajmniej, jeśli chodzi o pracę innych.

Bibliografia:

1. Brzozowski P. (1989): *Opracowanie skali wartości Schelera*, Lublin.
2. CBOS (1999): *Plany, dążenia i aspiracje życiowe młodzieży*, Warszawa.
3. CBOS (1999): *Prestiż zawodów*, Warszawa.
4. Denek K. (1999): *Aksjologiczne aspekty edukacji*, Toruń.
5. Galewicz W. (red.), (1988): *Z fenomenologii wartości*, Kraków.

6. Klośński M., Lubowicz Z. (1985): *Uwagi o problematyce i metodzie badań*, [w:] *Młodzież szkolna i jej świat wartości*, Warszawa.
7. Ossowski S. (1982): *O nauce*, [w:] Ossowski S., *Dzieła, t. IV*, Warszawa.
8. Prus M. (2010): *Prestiż i pieniądze nie zawsze idą w parze*, „Gazeta Współczesna” nr 4.
9. Siciński A. (red.), (1988): *Style życia w miastach polskich (u progu kryzysu)*, Wrocław-Warszawa.

Barbara Borowska

John Paul II Catholic University of Lublin

THE VALUE OF DIFFERENT PROFESSIONS IN THE CONSCIOUSNESS OF POLISH AND FRENCH YOUTH

Introduction

Preferred values form systems which, according to Milton Rokeach's theory, comprise a hierarchy of categories of importance. He claimed that values are beliefs that determine one's codes of conduct and occupational status [P. Brzozowski, 1989, p. 83]. The very notion of a system of values itself entails a systematization that is separate for instrumental and intentional values. According to the assumptions of the general systems theory, it is a hierarchically arranged set of all the values that are important, valuable and desired for the existence and realization of the life aims of particular individuals or groups of people [K. Denek, 1999]. Educationists, psychologists and philosophers have been bringing in not only diverse points of view, but also varied methodological approaches into researching this field. Thus, the term "value" is ambiguous and, apart from its colloquial use, is now used interchangeably in various fields of study with such terms as needs, attitudes, drives, life aims or aspirations. [M. Kłosiński, Z. Lubowicz, 1985, p. 4].

The term "lifestyle," which is invariably associated with values, is equally difficult to define due to its multitude meanings. Florian Znaniecki, Józef Chalasiński and Stanislaw Ossowski were the ones who examined the notion of lifestyle versus social stratification [S. Ossowski, 1982, pp. 152-157]. It can generally be defined as a peculiar type of space, a category of culture in which an individual occupies

a specific rung of the stratification ladder. It is also a set of verbal and nonverbal behaviours informing others of one's affiliation to a given community [A. Siciński, 1988, pp. 37-38]. Lifestyle can also be called a particular form of specific behavior. Among the present-day intellectual elite and the middle class it constitutes a need for getting an education and a profession which not only adds prestige, but also informs the society about one's social standing. It was Max Weber who enumerated leading a particular lifestyle alongside economic criteria related to wealth accumulation and an individual's chances on the job market as three factors that create class divisions. He also claimed that social groups of an equal status represent a similar lifestyle. It was further stated that it is the economic position that enables an individual to acquire and maintain property that indicates their social status. Thus, state order is created through class order [M. Weber, 2002, pp. 228-233].

It needs to be acknowledged that "lifestyle" functions as a term alongside such categories as: a way of life, a behaviour pattern, a cultural pattern, values and attitudes. Andrzej Siciński claims that *"a lifestyle of a given community is its manner of functioning in the society. A lifestyle is a manifestation of (...) a principle (principles) for choosing our every day conduct from a repertoire of behaviours acceptable in a given culture* [A. Siciński, 1988, p. 18]. Young people tend to change their systems of values in the course of their lifetime as a result of new experiences and changes in the way they perceive themselves and the world. A change in the preference for a given system of values triggers a change of attitudes and then inevitably leads to a change of behaviour. Max Scheller's systematization of values was the key concept for establishing their hierarchy. He classified values from the lowest to the highest starting with hedonistic (associated with sensations and experiencing what is pleasant), vital, spiritual and religious. Each of these values functions in a given system in which a sense of superiority and inferiority is present [ibidem].

Nicolai Hartmann added that when it comes to values it is not only their extent, but also their "strength" that should be considered. The first of the systematizing relations occurs through a positive emotional response to its realization (approval, admiration), and

another is manifested in a negative realization (disapproval, contempt). The strength of a value is thus antithetic to its extent [W. Galewicz, 1988]. In turn, Tadeusz Poplawski noticed that [p]restige depends on the respect that individuals, communities and social groups have [for a given profession], the possibility of making a career in this post and the benefits that the society offers for performing it. The higher the prestige, the more difficult it is to be employed in a particular profession, as it requires dedication and talent and there are fewer vacancies that candidates [M. Prus, 2010]. Therefore, it is not only wealth and power that counts, but also respect and prestige or, as Max Weber put it, honour.

The hierarchy of professional prestige is shared by all communities. Professionals are at the top of the ladder, followed by skilled white-collar and blue-collar workers with unskilled workers at the very bottom. In this form, the hierarchy corresponds to the social class system. However, it is crucial to notice that esteemed professions are not always the ones ascribed to the higher or upper classes.

Results

In the times of the Polish People's Republic the hierarchy of professional prestige was rather stable. Intellectual professions were held in greatest esteem. The highest position was held by university professors. Doctors and teachers were also highly respected. This points to the fact that at that time Poles valued knowledge, creativity and the type of work that required social service, though it was associated with difficult and continuously deteriorating working conditions, not to mention relatively low wages. Those unintellectual professions that were associated with hard, dangerous and responsible work that was particularly important for the society's well-being were also held in great esteem. The miner was on top of the unintellectual professions ladder. Professions requiring responsibility and usability, such as a factory director, engineer or farmer, were also valued. Power was not particularly associated with prestige at that time, though ministerial positions were rather highly valued [CBOS, 1999, p. 8].

The opinion polls conducted in the 90s pointed to substantial changes in the hierarchy of professional prestige. Only some professions were rated in the same way as in the past, for instance the professor. A sharp fall in the ratings was noted as far as the profession of a miner and farmer were concerned. The prestige of skilled workers and, surprisingly, journalists was also diminished. The fall of the latter came with the end of censorship. A fall in esteem was also noticed in some intellectual professions such as the doctor, teacher, judge or engineer. At that time sociologists believed it was due to the introduction of market economy and noticed an increase in respect for the professions associated with economics, that of a stockbroker and entrepreneur in particular [ibidem].

During their assessment of the prestige of particular professions young people from the Radom region arranged various professions in a hierarchical order. From all the assessed professions, fifteen gained at least one percent of indications. The results of the assessment are presented in table 1.

Table 1. A hierarchical rank of professions based on the assessment of respondents from the Radom region. (the percentage does not add up to one hundred as the respondents pointed to several professions).

Profession	N=455	%	Girls		Boys	
			N=294	%	N=161	%
Doctor	261	57	188	64	73	45
Professor, teacher	187	41	144	49	43	27
Lawyer	143	31	106	36	37	23
Fire-fighter	74	16	32	11	42	26
Police officer	74	16	44	15	30	19
All professions	67	15	41	14	26	16
Journalist	36	8	31	11	5	3
Psychologist	33	7	32	11	1	0,6
Politician	22	5	10	3	12	7
Actor	21	5	17	6	4	2

Source: the author's own research.

The empirical material gathered points to five professions of highest esteem among high school students from the Radom region. The first three comprises of four intellectual professions and the two following are related to public safety and order.

The profession of a doctor was ranked as first (57%). It was highly valued by both girls (64%) and boys (45%). Nevertheless, it was only 5% of the respondents that declared a will to study medicine after high school. It is worth noticing that long-lasting protests and strikes in the national health service have not affected the esteem of the medical profession. Still, the CBOS 2008 research placed the profession of a doctor on the fifth place, whereas it was in the lead in the previous years. In turn, the nurse was ranked higher than the doctor [ibidem]. In the research carried out in the Radom region the nurse came thirteenth (3%) and none of the respondents declared a will to work in this profession.

The second place in the hierarchy of esteemed professions was taken by the professor and the teacher (41%). These professions were held in high esteem both by girls (49%) and boys (27%) and ranked first place in terms of the respondents' occupational aspirations. It is due to the fact that university teachers are an intellectual elite and the fate of young people who will shape Polish future depends on them. Undoubtedly, it is not the teachers' and professors' income that is decisive in gaining this type of public respect.

The lawyer came in the third place (31%). It was chosen by a large group of girls (36%) and boys (23%). Likewise, a fairly large group of young people (7%) declared a will to study law. The next place was jointly taken by professions of public usability, the fire-fighter and the police officer. The former (16%) was more frequently chosen by boys (26%) than girls (11%). The latter (16%) shared the boys preference (19% to 15% of girls) and gained a fairly small number of respondents who declared a will to pursue this career (2%). Further places were taken by army officers (3%). Young people also found the military man a desirable future profession. A large group of respondents (15%), both girls (14%) and boys (16%), held all professions in high esteem.

According to the assessment of young people from the Radom region further places were taken by professions which have obtained less than ten per cent of the votes. Among them were the journalist (8%) and the psychologist (7%), both mostly valued by girls (11%), the politician and the actor (both with 5% of votes), the priest (4%), the architect, the information technology specialist, the farmer (all with 2%) and finally the economist (1%). The researched group of high school students from the Radom region would like to work in almost all of the above-mentioned professions in the future. However, in spite of the fact that half of the respondents came from the countryside, none dreamt of becoming a farmer, even though most of them had respect for this profession.

The 2008 CBOS research results showed that Polish respondents favoured the professions of the accountant and the information technologist (70%). The latter was more often held in high regard by the best educated people and those living in the biggest urban areas. Though the farmer (69%) and the bus driver (68%) followed in the Polish hierarchy of prestige, they were still less respected by both young and better educated people. The profession of a cleaner also gained recognition among Poles (62%), with inhabitants of smaller cities assessing it more favourably. An unskilled labourer, who was appreciated by people with primary and secondary vocational education, was ranked much lower in the hierarchy of prestige (56%). The priest was also held in low regard (58%). Recognition for this profession was more often expressed by the oldest respondents, inhabitants of small cities and people with primary education. The lowest positions in the prestige hierarchy were taken by professions and posts related to governing and politics [ibidem].

The results of research of the Radom region students showed no considerable difference in the hierarchy of highly regarded professions. The profession of a doctor was held in high esteem regardless of the students' background (Radom – 68%, countryside – 54%, small cities – 51%). The professor and teacher came in the second place (Radom – 46%, small cities – 40%, village – 36%). The third place was taken by such professions as the lawyer (Radom – 38%, small cities – 32%) and the fire-fighter (village high schools – 25%). High school students

from Radom also showed respect for the police officer (13%), the fire-fighter (10%), the journalist and the priest (both with 9% of votes). As far as the secondary school students from small cities are concerned, their hierarchy comprised of all professions (19%), followed by the police officer and the fire-fighter (both 15%), the psychologist (9%) and the journalist (7%). In turn, high school students from rural areas nominated the lawyer in the first place (25%), followed by the police officer (22%), all professions (19%), the psychologist (10%), the actor (9%) and finally the journalist as the last in the hierarchy (8%). In all of those three backgrounds, the profession of the politician gained acknowledgement of only 5% of respondents.

The examination of educational and occupational aspirations as well as the hierarchy of professional prestige of contemporary young people is important for a variety of reasons. First of all, it broadens one's knowledge of young people's consciousness. Secondly, it allows for a better understanding of adolescents' aims and aspirations. It also makes it easier to recognize teenagers' vital needs and to analyze their attitudes. This knowledge can be useful for predicting further aspirations and behaviours of the young generation and is crucial for forecasting their social development. Therefore, the research results from the Île-de-France region turned out to be equally essential and are presented in table 2 below.

From all the assessed professions, fourteen gained at least one percent of indications. The results revealed a surprising indecisiveness of the researched adolescents. In fact, 21%, 22% of girls and 19% of boys, were not able to indicate any profession of great esteem. In the French students' hierarchy the occupation of a professor turned out to be a highly respected one (19%). It was chosen by 20% of girls and 19% of boys. The second place was taken by the lawyer (14%). It was more valued by girls (17%) than boys (4%). The following places were taken by the journalist (11%), valued by 11% of girls 10% of boys, and the doctor (9%) also valued by both sexes (girls – 10%, boys – 9%). It needs to be stated that all of the above-mentioned occupations also gained a high level of approval from Polish students.

Table 2. A hierarchical rank of professions based on the assessment of respondents from the Île-de-France region. (the percentage does not add up to one hundred as the respondents pointed to several professions).

Profession	N=236	%	Girls		Boys	
			N=168	%	N=68	%
I do not know	50	21	37	22	13	19
Professor, teacher	46	19	33	20	13	19
Lawyer	32	14	29	17	3	4
Journalist	26	11	19	11	7	10
Doctor	22	9	16	10	6	9
Architect	14	6	8	5	6	9
Psychologist	11	5	10	6	1	1
Film director	11	5	9	5	2	3

Source: the author's own research.

In further order teenagers from the Île-de-France region selected such professions as the architect (6%), the psychologist and the film director (each with 5% of votes). The nurse, only popular among vocational nursing school female students, the actor and the engineer, with a 10% indication among vocational school male students, all gained only 4% of the general votes. The interpreter, the information technologist and the photographer gained 3% of indications and the banker only 1%. From all of the professions selected by French high school students, only four were not reflected in the Polish ranking, namely the film director, the engineer, the interpreter and the photographer. Yet, the interpreter was chosen as a desired future profession by the Polish youth. French adolescents, like the Polish ones, declared a will to work in most of the above-mentioned professions in the future.

The results point to a slight discrepancy when it comes to the two different backgrounds of the French students. The young Paris generation thought highly of such professions as the lawyer and the architect (both 17%), with the former one valued more by girls (23%)

than boys (6%). In turn, the latter was much more respected by boys (19%) than by girls (16%). The next profession with a relatively high position was the doctor (15%), respected by 25 % of boys and only 10% of girls. The professor gained a relatively high position (13%). It was valued more by boys (19%) than girls (10%). The journalist also turned out to be held in great esteem by Paris high school students (11%, with 10% of girls and 12% of boys). The psychologist met with greater acknowledgement amid girls (13%), compared to a general indication of 9%. Whereas boys valued the profession of a banker more (12%), in comparison to a 6% of the general votes.

In contrast, the students coming from small cities held the professor in greatest esteem (21%, 22% of girls and 19% of boys). The following places were taken by the lawyer (13%, with 16% of girls and only 4% of boys) and the journalist, valued by 12 of girls and 10% of boys. In further order the students selected such professions as the doctor (8%), the film director, the nurse and the actor (all with 5% of indications). The secondary school boys from small cities rated such occupations as the engineer and the information technologist pretty highly in comparison to the 4% of general indications.

Young people from the Île-de-France region, alike the Polish ones, rated intellectual professions highly on the hierarchy ladder. Still, very rarely, with the exception of the nurse, did the French adolescents select occupations of social service, such as the fire-fighter or the police officer. French respondents did not even mention such professions as the politician, a skilled worker and the farmer. Still, the comparison of both groups of young people proved that French and Polish high school students do not necessarily differ in their views on professional prestige, irrespective of the historical, cultural and economic differences between the countries. The results of research carried out by different institutions point to the fact that young peoples' assessment of prestige has not fluctuated substantially over the years. Especially those professions that were deeply rooted in the social awareness as related to essential and highly practical values remained stable in the ratings. At the same time, a reorientation, or rather a reevaluation of the usefulness of such professions as the journalist, the psychologist, the architect, the actor and the translator

is easily noticeable. This situation can be interpreted as a peculiar sign of our times as a reaction to social events related to ethical and economic changes.

Conclusion

The results of the above-mentioned research conducted in the first decade of the 21st century among Polish and French high school students revealed surprisingly optimistic views of the young generation on their own future both in terms of educational and professional expectations. Despite the fact that the attitudes of these two groups of respondents developed against the background of different experiences, norms, models and socio-cultural behaviours, it became obvious that the attitudes and awareness of the future society, both Polish and French, will depend on the young generation's aims and aspirations. The criteria of prestige are a common feature among many societies and research results are similar and stable, in spite of the differences in both mentality and culture. Thus, the hierarchy of professional prestige is not dependent on a given culture. As a result, professions demanding high qualifications, for example a university degree, as well as professions of social service, such as the doctor or the teacher, are held in great esteem culture-wide. Those professions that require effort and responsibility become desirable and are highly valued.

The high school students' assessment of professional prestige proved that young people still respect the type of education that is good for the society's welfare, at least as far as the assessment of other peoples' occupations is concerned.

Bibliography:

1. Brzozowski P. (1989): A Study on Scheller's Hierarchy of Values, Lublin.
2. CBOS (1999): Plans, Aspirations and Life Aims of the Youth, Warsaw.

3. CBOS (1999): *The Prestige of Professions*, Warsaw.
4. Denek K. (1999): *The Axiological Aspects of Education*, Toruń.
5. Galewicz W. (ed.), (1988): *The Phenomenology of Values*, Cracow.
6. Kłosiński M., Lubowicz Z. (1985): *Observations on Common Research Problems and Methods*, [in:] *The Students' World of Values*, Warsaw.
7. Ossowski S. (1982): *Social Sciences*, [in:] Ossowski S., *Dzieła, t. IV*, Warszawa.
8. Prus M. (2010): *Prestige and Money Don't Always Go Hand in Hand*, "Gazeta Współczesna," issue: 4.